

ВПЛИВ БАТЬКІВСЬКИХ ОЧІКУВАНЬ ТА КРИТИКИ НА САМООЦІНКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті досліджується вплив батьківських очікувань та критики на формування самооцінки дітей дошкільного віку. Проаналізовано різні підходи до виховання, які можуть сприяти розвитку впевненості у дітей, так і зниженню її через критику або надмірні очікування

Ключові слова: вплив, самооцінка, дошкільний вік, батьківські очікування, критика.

The article examines the influence of parental expectations and criticism on the formation of self-esteem in preschool children. The author analyzes different approaches to education that can contribute to the development of children's confidence and reduce it through criticism or excessive expectations.

Key words: influence, self-esteem, preschool age, parental expectations, criticism.

Актуальним питанням сьогодення є формування самооцінки у дітей дошкільного віку, оскільки вона є важливим фактором для її соціально-емоційного розвитку. Ключовим аспектом, що впливає на розвиток самооцінки дошкільника, є взаємодія з батьками, зокрема їх очікування та критика. Це може як підтримувати здоровий психоемоційний розвиток, так і спричинити низку різноманітних проблем, пов'язаних із заниженням самооцінки та невпевненості у собі.

Загалом проблема батьківських очікувань та їх критики в контексті виховання дітей дошкільного віку набуває все більшої актуальності у зв'язку зі зростом споживання інформації та тиском соціальних норм на сім'ю. Дуже часто батьки прагнуть того, щоб їх діти досягали успіхів починаючи з раннього віку, що призводить до завищених очікувань до неї. Однак це може стати джерелом стресу для дітей, які ще не мають адекватного усвідомлення своїх можливостей та меж здібностей. У поєднанні з критичними зауваженнями це призводить до зниження самооцінки, котре може мати тривалі негативні наслідки.

Метою даної статті є дослідження впливу батьківських очікувань та критики на дошкільників, їх самооцінку та розробка практичних рекомендацій для батьків та педагогів щодо зниження негативного впливу цих факторів.

Одним з найважливіших аспектів у формуванні самооцінки дошкільника є батьківські очікування. Вони можуть бути як конструктивними, наприклад, стимулювати розвиток дитини, так і деструктивними, якщо є надмірними або не відповідають віковим можливостям дитини. Завищені очікування з боку батьків можуть викликати у дитини почуття тривоги та страху перед можливими

невдачами. Як наслідок, формується занижена самооцінка та знижується мотивація до розвитку[4, с. 3].

Дослідивши роботи О. Кононко та Г.Івончик, можна окреслити такі основні аспекти, у яких зазначено, що діти, які постійно стикаються з нездійсненими вимогами, частіше відчують емоційну виснаженість та втрату впевненості у своїх силах. Крім того, надмірна увага до досягнень дитини, а не до процесу її розвитку, може призводити до того, що дитина ототожнює свою цінність виключно з успіхами, а не з особистими якостями.

Не менш важливим чинником є критика, з якою дитина стикається у процесі виховання. Критика з боку батьків, особливо якщо вона носить систематичний характер і спрямована на особистість дитини, а не на її поведінку, може стати джерелом формування низької самооцінки. Діти дошкільного віку особливо вразливі до негативних оцінок, оскільки в цей період вони тільки починають формувати уявлення про себе та своє місце в соціумі [1, с. 10].

Як відзначають М. Алексеева та Т. Лодкіна, конструктивна критика може бути корисною лише тоді, коли вона спрямована на певні дії дитини і супроводжується підтримкою та поясненням, як можна покращити результат. Натомість, постійні зауваження, які підкреслюють недоліки дитини без надання позитивних орієнтирів, здатні спричиняти в дитині відчуття безпорадності та неповноцінності.

Для формування здорової самооцінки дітей дошкільного віку батькам варто дотримуватися балансу між підтримкою та адекватними очікуваннями. Дослідження показують, що самооцінка дітей залежить від того, як вони сприймають свою значимість у родині. Позитивні стосунки з батьками, де дитина відчуває себе важливою і підтриманою, сприяють розвитку впевненості у собі та стійкості до стресів [3, с. 5].

Дослідження І. Гончаренко та Т. Климової вказують на важливість емоційної підтримки дитини з боку батьків як основного чинника формування позитивної самооцінки. Вони рекомендують використовувати методи позитивного підкріплення, коли успіхи дитини відзначаються, а невдачі розглядаються як можливість для навчання і розвитку, а не як привід для критики [3, с. 8].

На основі проведених досліджень, можна запропонувати наступні практичні рекомендації для батьків та педагогів. По-перше, це адекватні очікування. Батьки повинні враховувати вікові та індивідуальні можливості дитини і не вимагати від неї більшого, ніж вона може виконати на певному етапі розвитку, а також не порівнювати її з іншими дітьми.

По-друге, це конструктивна критика. Критика має бути спрямована на конкретні дії дитини, а не на її особистість. Важливо супроводжувати критику підтримкою та позитивними коментарями.

По-третє, це загальна підтримка та похвала. Необхідно регулярно підкреслювати позитивні якості дитини, заохочувати її до подальших спроб та підтримувати навіть у випадку невдач.

В-четвертих, це емоційна близькість, а саме створення довірливих та емоційно теплих стосунків між батьками і дитиною. Це і є ключем до розвитку впевненості у собі та формування здорової самооцінки. Крім цього, варто привчати дошкільника до позитивного мислення [2, с. 60].

Батьки повинні допомагати дитині розвивати навички позитивного мислення, що дозволить їй більш адекватно реагувати на невдачі і вчитися на помилках.

Отже, формування самооцінки дітей дошкільного віку значною мірою залежить від батьківських очікувань та критики. Адекватне ставлення до досягнень дитини, емоційна підтримка та конструктивний підхід до критики сприяють розвитку здорової самооцінки та впевненості у собі. Важливо, щоб батьки не лише орієнтувалися на досягнення дитини, але й цінували її як особистість, підтримуючи її емоційно та психологічно.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Берегова Н., Федорчук П. Вплив сімейного виховання на формування особистості дитини *Вісник Львівського університету. Серія психологічних наук*. Львів, 2020. Випуск 6. С. 10–15. URL: <https://doi.org/10.30970/2522-1876-2020-6-2>
2. Краєва Т.М. Вплив стилю сімейного виховання на розвиток самооцінки дитини дошкільного віку : дипломна робота на здобуття ступеня магістра спеціальності «Психологія». Національний авіаційний університет. Київ. 94 с.
3. *Розвиток адекватної самооцінки в дошкільників*, 2023. URL: <https://dnz27.edu.vn.ua/uploads/tiger-1678372999.pdf> .
4. Танащук А. *Формування самооцінки дошкільника як соціокультурний процес*, 2022. URL: <https://ird.npu.edu.ua/files/tanachyk.pdf> .

Науковий керівник кандидатка психологічних наук, доцентка Казаннікова О.В.